

E valóban reprezentatív, nagyszabású könyv alkotói olyan munkát adtak ki a kezükből, amelyre igazán büszkék lehetnek. Minden, amit a magyar történettudomány ma tud a keresztes háborúkról, itt megtalálható. Kis túlzással azt is mondhatjuk a döbbenetes adatmennyiség láttán: ami nem szerepel ebben a könyvben, az nem is létezik.

TULOK PÉTER

(Szerkesztette Laszlovszky József, Majorossy Judit és Zsengellér József, Attraktor Kiadó, Máriabesnyő–Gödöllő, 2006, 482 oldal, 6900 Ft)

ERDÉLYI GABRIELLA:

Egy kolostorper története

Hatalom, vallás és mindennapok a középkor és az újkor határán

A nemzetek sorából kiemelkedő jelentős személyiségeket vagy a nagy társadalmi osztályokat, csoportokat központi szereplőkké kinevező történetírás mellett végre erőre kap a hazai történetírásban is az antropológiai szempont és bizonyos dekonstrukciós módszerek alkalmazása; nem vonva kétségbe a korábbi irányultságot, de kellő határozottsággal felmutatva saját eredményeit.

Külföldi szerzők nyújtottak ehhez kezdetben ösztönzést és segítséget, de a saját példákra találás kimondottan a hazai kutatókra vár; nem is lehet ez másként. A generációk ráadásul egymásnak adják át a stafétabotot, hiszen nem egyedi eset, ha egy dokumentum szóra bírása megtalálása után több évtizeddel következik csak be, az érdeklődés változása vagy a vizsgálati módszerek átalakulása következtében. Ahogyan az sem, ha egy váratlanul előkerült irategyüttest a vallatására leginkább alkalmas, *saját nagyságrendjéhez illő* szisztéma segítségével közelít meg kutatója.

A vatikáni könyvtárban régi hagyománya van a magyar történészek jelenlétének. Az a peranyag azonban, amelyet e kötet ismertet, mégis új, mivel olyan gyűjteményben található, amelyben magyar vonatkozást nem lehetett valószínűsíteni. Az iratok a körmendi kolostorért folytatott pereskedés, pontosabban a felülvizsgálat során születtek.

A kolostor régi lakói az Ágoston-rendi remeték voltak, akik kol-duló életmódot folytattak, s fogadalmuk szerint követniük kellett az apostoli életet és a krisztusi szegénységet, emellett lelkipásztorkodással foglalkoztak. 1517-ben azonban Bakócz Tamás esztergomi érsek, egyben a mezőváros földesura vizsgálatot rendelt el az ágostonosok hanyag és botrányos életére hivatkozva. Ennek következtében rövid időn belül

el kellett hagyniuk a kolostort, mert helyükbe a szigorúbb szabályzat szerint élő obszerváns ferences rend költözött be. Az Ágoston-rendiek azonban az Apostoli Szentszékhez fordultak jogorvoslatért, s X. Leó pápa helyi felülvizsgálatot rendelt el. Ennek eredményét dolgozza fel több szempontú és átfogó elemzéssel a kötet.

Az 1517-es év, amelyhez a történetek kapcsolódnak, egyfelől a lutheri pontok kiszegzésének éve, másfelől az önálló magyar királyság utolsó felvonásának ideje; kora újkor egyfelől, késő középkor másfelől. A pereskedés oka ettől függetlenül a korabeli Európa egészére jellemző volt, bár a körülmények különböztek: míg az előző századokban általában az egyház egyes tagjait érték csak kritikák életvitelük miatt – elég itt Dantéra vagy Boccaccióra utalni –, addig ez az időszak már a kolostori élet felbomlását hozta. Ez a folyamat pedig, igaz, csak egy település kapcsán, ám a napvilágra került iratok alapján részletesen tanulmányozható.

A jegyzőkönyv magát a szentszéki eljárást, valamint a kihallgatott 49 tanú vallomását tartalmazza. Látható, milyen reakciókat váltottak ki a kolostori élet anomáliái az ott lakó emberek körében, következtetni le-

het mindennapi életükre és vallási kultúrájukra. Elemezhető, hogy a lejegyzett tények mennyiben feleltek meg a történeteknek, hogyan és miként módosult a tanúk emlékezete, mennyire irányította azt a lejegyzők tevékenysége. Az olvasó szembesülhet a korabeli rendi és egyházi hatalmi viszonyokkal, megismerkedhet Bakócz Tamás személyiségének és életútjának legfontosabb jellemzőivel, az obszervánsok és konventuálisok ellentéteivel. Felismerhető egy igen fontos ellentmondás: a reformrendek legtöbbször csak a világi hatóságok segítségével érthették el céljukat, a visszatérést a szigorúbb életszabályokhoz, amelyek azonban éppen a világi hatalomtól való fokozottabb eltávolodást kívánták. De a legérdekesebb jelenség valószínűleg mégis az a körülmény, ami a tanúvallomásokból világosan kiderül: az az elbeszélte múlt, amellyel a narrátor az egykori valóságot és benne saját magát felépíti, szinte mindig a társadalmi-történelmi kontextus változása által befolyásolt, az új szituációhoz igazodik.

Ez pedig túlmutat a szűken vett történész szakma belső ügyein.

BUDA ATTILA

(MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 2005, 292 oldal, 2200 Ft)